

**TIJORAT BANKLARIDA ELEKTRON PULLAR TIZIMLARINING
RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI**

Baxtiyorova Malika Ravshan qizi
Bank-Moliya Akademiyasi magistranti

Kirish

Bugungi kunda global moliya tizimi tez sur'atlar bilan raqamli transformatsiyaga duch kelmoqda. Elektron pullar (e-pullar) tizimlari ham bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, ularning rivojlanishi tijorat banklarining samarali va barqaror ishlashiga, shuningdek, umumiy iqtisodiy tizimning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron pul tizimlarining bank tizimlarida joriy etilishi, ko'plab yangi imkoniyatlar yaratmoqda, ammo shu bilan birga, yangi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ushbu tezisda tijorat banklarida elektron pullar tizimlarining rivojlanish istiqbollari va ularning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinadi.

Tahlil va natijalar

Elektron pul tizimlari, odatda, raqamli shakldagi pul birligi sifatida ta'riflanadi va ular bank tizimlari orqali amalga oshiriladigan elektron to'lovlar, hisob-kitoblar va moliyaviy operatsiyalarni osonlashtiradi. Elektron pullar, an'anaviy naqd pul va cheklar bilan solishtirganda ko'plab afzalliklarga, jumladan, tezlik, xavfsizlik, va global miqyosda foydalanish imkoniyatiga ega. Shu bilan birga, elektron pullar tizimlari banklarning operatsion samaradorligini oshirishga, shuningdek, pul oqimlarini yanada shaffof qilishga yordam beradi.

Elektron pullar tizimlarining rivojlanishi davomida tijorat banklari uchun bir nechta istiqbollar mavjud. Bularning eng muhimlari:

1. Global Integratsiya: Elektron pullar global to'lov tizimlarini yanada integratsiyalashishi va xalqaro savdolarni soddalashtirishi mumkin. Bu tijorat banklari uchun yangi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini yaratadi.

2. Yangi Xizmatlar va Mahsulotlar: Elektron pullar banklarga yangi turdagi xizmatlar va mahsulotlar yaratishga imkon beradi, masalan, mikroto'lovlar, P2P (peer-to-peer) to'lov tizimlari va raqamli valyutalar.

3. Xavfsizlikni ta'minlash: Elektron pullar tizimlarining xavfsizligini ta'minlash, banklar uchun eng muhim masalalardan biridir. Blokcheyn texnologiyasi va shifrlash usullari orqali xavfsizlikni kuchaytirish elektron pullarning muvaffaqiyatli rivojlanishini ta'minlaydi.

Tijorat banklarida elektron pullar tizimlarining samaradorligini oshirish uchun bir qator takliflarni amalga oshirish mumkin:

1. Elektron pullar tizimlarining rivojlanishiga hamda mijozlar bilan ishonchli va xavfsiz ishlashga bo'lgan talabni inobatga olgan holda, banklar raqamli identifikatsiya va mijozlarni tanish (KYC) jarayonlarini yanada takomillashtirishlari lozim. Bu nafaqat banklarga xizmat ko'rsatishning samaradorligini oshiradi, balki xavfsizlikni ham kuchaytiradi.

2. Elektron pul tizimlarining muvaffaqiyatli rivojlanishida xavfsizlik muhim ahamiyatga ega. Banklar yangi hujumlarga qarshi texnologiyalarni, masalan, sun'iy intellekt va mashina o'rganish algoritmlarini qo'llash orqali xavfsizlikni mustahkamlashlari kerak. Banklarning to'lov tizimlarida kiberhujumlarga qarshi strategiyalarni takomillashtirish va xavfsizlik protokollarini yangilash, mijozlarning ishonchini oshirish va tizimlarning barqaror ishlashini ta'minlash uchun zarur.

3. Elektron pul tizimlarining samaradorligini oshirish uchun tijorat banklari raqamli pullarni qabul qilish va qaytarish jarayonlarini soddalashtirishi lozim. Masalan, to'lovlarni amalga oshirishda, shuningdek, foydalanuvchilarga to'lovlarni qaytarish yoki teskari operatsiyalarni amalga oshirishda qulaylik yaratish zarur. Bu, o'z navbatida, mijozlar uchun qulaylik va banklar uchun operatsion samaradorlikni oshiradi.

Xulosa

Tijorat banklarida elektron pullar tizimlarining rivojlanishi moliyaviy xizmatlarning yanada raqamlashtirilishiga, shuningdek, iqtisodiy samaradorlikning oshishiga katta imkoniyatlar yaratadi. Elektron pullar orqali naqd pulga bo'lgan ehtiyoj kamayadi, bu esa banklar uchun operatsion xarajatlarni kamaytirish va global to'lov tizimlariga integratsiyani kuchaytirish imkonini beradi. Biroq, xavfsizlikni ta'minlash, texnologik infratuzilmani yangilash va mijozlarga qulay xizmatlar taqdim etish zarur. Kelajakda elektron pullar tizimlarining yanada rivojlanishi banklar va iqtisodiyot uchun samarali, xavfsiz va innovatsion tizimlarni yaratish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risidagi qonun", O'RQ-578-son, 2020. - <http://lex.uz/docs/4575786>
2. Omonov, Z. N. (2024) "Tijorat banklarning electron pullar bilan ishlash" International scientific-online conference, part 28.
3. www.cbu.uz

